Aspecte privind elementele introductive ale discursului raportat în presa anului 1918

Iulia BARBU-COMAROMI
Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan – Al. Rosetti"
iulia.barbu@gmail.com

Abstract: In this paper, we analyze the means of reporting speech used in written Romanian press in 1918, when Transylvania, Bessarabia, and Bukovina were reunited with the Romanian Kingdom, in The Great Union event, with special attention to the group of verbs or phrases designating the speech (*verba dicendi*), oral or thought. We are interested in what kind of verbs were selected for reporting direct or indirect speech, the position of the verbs towards the reported speech, and the effect towards the reader.
Keywords: *communication; direct vs indirect speech; journalistic; reported speech; (written) press; saying verb; verba dicendi.*

1. Precizări preliminare

În cele ce urmează, ne vom concentra atenţia, din perspectivă lingvistică, asupra unui moment de importanţă capitală din istoria României, Marea Unire de la 1918, perioadă în care presa scrisă a avut un rol important în viaţa societăţii românești. Ne propunem, aşadar, să surprindem modalităţile de redare a secvenţelor de discurs raportat (discurs direct, indirect, indirect liber, direct liber) în discursul jurnalistic al anului 1918, aspecte privind folosirea elementelor introductive ale discursului raportat, poziţia lor în raport cu secvenţa citată şi, nu în ultimul rând, în ce măsură modalităţile de „raportare" influenţau receptarea mesajului de către cititor sau contribuiau la sporirea impactului asupra publicului, într-un moment istoric în care presa scrisă reprezenta principalul mijloc de comunicare în masă. Pentru a surprinde cât mai variat modalităţile de redare a DR, vom avea în vedere nu numai realizarea elementelor introductive a discursului raportat ca unităţi lexicale (verbe, substantive), ci şi ca sintagme, locuțiuni sau formulări libere cu sens *dicendi*.

2. Precizări teoretice

O definire clară şi simplă a discursului raportat (care prezintă funcţii multiple, pe paliere diferite: pragmatic, social, textual) este cea cuprinsă în *Encyclopedia of Language and Linguistics*:

> Every speech event involves a speaker, who usually commits him- or herself to its propositional, functional, and evaluative contents. But we can also refer to utterance of others and report what they said, wrote, meant, or thought. Reporting, a metalinguistic act, may be done through quoting (direct speech, *oratio recta*), paraphrasing (indirect speech, *oratio obliqua*) or in other ways [...]. [ELL, 2005: 550]

BDD-A30196 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:25 UTC)

O componentă importantă a discursului raportat sunt elementele care introduc secvenţa citată, aşa-numitele „expresii *dicendi*" [GALR, 2005, II: 819] sau *reporting expressions* [ELL 2005: 551]; acestea sunt, în principal, verbe şi locuţiuni verbale *dicendi*, precum şi substantive incluse în sfera semantică a verbelor de declaraţie (*cerinţă*, *răspuns*, *rugăminte*), precum şi substantive aparţinând unor structuri fixe (*vorba ceea*) sau chiar prepoziţii (*conform*).

Verbele *dicendi* sau *declarandi*, verbe de comunicare sau verbe ale zicerii, sunt, conform teoriei clasice, acele verbe care desemnează procesul de „enunţare", având capacitatea de reproducere a unui enunţ (enunţ verbalizat extern, prin emitere de sunete articulate, verbalizat intern, prin monolog interior, ori redat mental[1] sau în scris), în stil direct, sau relatarea unui enunţ, prin transpunere în stil indirect [v. DSL, 2001, s.v. *declarativ*; cf. ELL: 550]. Capacitatea reproducerii unui discurs raportat este o particularitate sintactică suplimentară, pe lângă cea semantică, având rol în delimitarea cu mai multă acurateţe a unei clase lexicale neomogene, care pune interesante probleme de definire şi de clasificare. Proprietatea citării este considerată de unii autori ca definitorie pentru verbele declarative. Alţii însă [Weinrich, apud Bălăşoiu, 2004: 148] arată că verbele declarative pot numai uneori să raporteze un enunţ, proprietatea citării nefiind o trăsătură definitorie a acestora.

În textul publicistic, se remarcă tendinţa de a folosi, pe lângă verbele *dicendi* propriu-zise, o serie de verbe aparţinând altor clase semantice (verbe de gândire sau de opinie), care funcţionează ca echivalente contextuale ale verbelor de comunicare (*a adăuga*, *a crede*, *a se gândi, a preciza* etc.)[2]. În presa scrisă, accentul cade pe mesajul transpus, raportat, alături de care se precizează, în genere într-un mod cât mai obiectiv, verbul declarativ şi sursa. Verbele folosite în presa actuală prezintă o serie de trăsături care le diferenţiază de alte verbe de declaraţie: caracterul impersonal al destinatarului, care conferă obiectivitate mesajului transmis; direcţionarea atenţiei spre conţinutul mesajului, şi nu spre circumstanţele enunţării; caracterul formal al mesajului.

3. Presa anului 1918

Dintre numeroasele publicaţii ale vremii, enumerăm câteva reprezentative pentru zonele importante ale ţării: la Bucureşti – „Gazeta Bucureştilor"[3], „Lumina", „Universul", „Viitorul", „România liberă"; la Iaşi – „Neamul românesc"; la Arad – „Românul"[4]; la Alba Iulia – „Unirea"[5]; la Braşov – „Gazeta de Transilvania"[6], suplinită temporar de „Glasul Ardealului";

[1] Unii cercetători înţeleg prin verb *dicendi* desemnarea exclusiv a comunicării orale, în timp ce alţii au în vedere şi alte tipuri de comunicare (scrisă sau gândită) [cf. Fischer & Vasiliu, 1953: 35]. Având în vedere că ne ocupăm de discursul jurnalistic scris, în care se face referire la modalităţi diverse de redare a enunţurilor, vom adopta, în prezentul articol, accepţiunea extinsă a termenului „dicendi".

[2] A se vedea Maria Cvasnîi Cătănescu [2006: 79, 85], unde se poate găsi o amplă analiză dedicată retoricii publicistice româneşti.

[3] „Gazeta Bucureştilor" era „oficiosul" ocupantului german şi apărea zilnic, oferind informaţii valoroase.

[4] „Românul", „organ al Partidului Naţional Român", a apărut la Arad; din primul comitet de conducere făcea parte Vasile Goldiş, care a rostit cuvântarea memorabilă la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, în care a susţinut necesitatea unirii Transilvaniei cu România. În 1912, ziarul fuzionează cu „Tribuna poporului".

[5] Ziarul „Unirea", cu subtitlul „foaie bisericească-politică", editat de Biserica Greco-Catolică Unită cu Roma din Blaj, a apărut prima oară în ianuarie 1891 şi a fost ziarul care a ajutat la dezvoltarea gândirii politice unioniste a românilor ardeleni din zonă, pregătind spiritual unirea naţiunii de la 1918.

[6] „Gazeta de Transilvania" a fost primul ziar politic şi informativ al românilor din Transilvania. Fondat de George Bariţiu la Braşov, în 1938, s-a situat pe poziţii democratice şi iluministe, de apărare a intereselor naţionale şi sociale ale românilor din Transilvania. Numele iniţial, „Gazeta de Transilvania", s-a schimbat în ianuarie 1849 în „Gazeta transilvană", de la 1 decembrie 1849, în „Gazeta Transilvaniei", iar în perioada 1838–1865, a avut suplimentul cultural „Foaie pentru minte, inimă şi literatură". Treptat, a pierdut teren, cedând locul

BDD-A30196 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:25 UTC)

la Sibiu – „Tribuna”[7], „Telegraful român”[8]; în Bucovina – „Glasul Bucovinei”[9]; în Basarabia – „Ardealul”[10] etc.

În cadrul conferinţei ţinute la Iaşi, la 16 mai 2018, istoricul Liviu Brătescu arăta că presa românească din 1918 trebuie înţeleasă „în contextul în care are loc Marea Unire de atunci, unde a existat ideea de conştiinţă naţională, care pregăteşte terenul pentru ce avea să se întâmple în decembrie 1918”. Aşa cum remarca ilustrul vorbitor, presa de la 1918 era o presă de partid, caracterizându-se atât prin subiectivitate, cât şi prin obiectivitate. Însă, spre deosebire de presa din 2018, presa de acum o sută de ani era una clar asumată, unele ziare având scrisă pe prima pagină afilierea politică (organ al PNL, al altor partide politice etc.) şi oferind astfel cititorului posibilitatea de a alege ce să citească. Alte ziare se declarau independente.

În timpul ocupaţiei germane, apariţia celor mai importante ziare din Bucureşti a fost suspendată. De la sfârşitul lui noiembrie 1918, au reapărut titluri precum „România liberă” şi „Universul”.

În încercarea de a analiza elementele folosite pentru a introduce discursul raportat în presa vremii, ne vom opri atenţia selectiv asupra câtorva publicaţii. Parcurgând publicaţiile vremii cu un ochi critic, remarcăm că, în general, forma grafică a publicaţiilor pierdea teren în favoarea transmiterii corecte şi precise a mesajului. Am intervenit, unde a fost cazul, în prezentarea grafică a contextelor citate (e.g. în scrierea corectă a unor forme greşite, în eliminarea unor virgule plasate greşit, în încadrarea corectă între virgule a vocativelor, a apoziţiilor etc.); în schimb, am păstrat unele forme învechite, pentru a reda culoarea lexicală a epocii (e.g. *concluz*, *mâni* [= *mâini*], *a mulţămi*, *năcăjit*, *nime*, *prisonier*, *recitează*, *tractat* [= *tratat*]).

3.1. Etape preliminare Marii Uniri şi contextul social-istoric

Etape preliminare procesului istoric din 1918 au fost Mica Unire din 1859 a Ţării Moldovei cu Ţara Românească şi dobândirea independenţei în urma războiului din 1877–1878, pe fondul renaşterii naţionale a românilor în secolul al XIX-lea.

---

unor ziare noi şi mult mai incisive, „Tribuna”, „Românul”, la care activau jurnalişti energici precum Octavian Goga, Vasile Goldiş, Valeriu Braniște. După anul 1900, ziarul capătă un caracter preponderent informativ, pe care îl va păstra si în perioada interbelică. În anii Primului Război Mondial, organele militare austro-ungare au sechestrat averea „Gazetei Transilvaniei” şi au impus redactori maghiari; astfel, publicaţia face propagandă guvernamentală maghiară până în noiembrie 1918; îşi întrerupe apariţia la 12 noiembrie 1918, fiind suplinită temporar de cotidianul politic „Glasul Ardealului” (apărut la 9 noiembrie 1918, la Braşov), „organul Sfatului Naţional Român din Ţara Bârsei”. „Gazeta Transilvaniei” îşi reia locul în ianuarie 1919 [v. Petcu 2012: 1754].

[7] Ziarul „Tribuna” a fost fondat în 1884 la Sibiu, de Ioan Slavici, fiind un ziar de atitudine, care consemna actualitatea; era caracterizat printr-un stil nervos şi viu, pe placul noii generaţii de intelectuali şi militanţi politici ardeleni, în contradicţie cu stilul conservator, rigid şi desuet al „Gazetei Transilvaniei”.

[8] „Telegraful român” a apărut în 1853, la Sibiu, sub patronajul episcopului ortodox Andrei Şaguna, ceea ce a scăzut numărul cititorilor „Gazetei Transilvaniei”. Publicaţia a avut, până în 1878, un supliment literar, sub numele „Foişoara Telegrafului Român”, prin intermediul căruia s-a deschis către orizontul cultural şi literar al românilor: se promova limba populară, se încuraja unificarea ortografiei fonetice şi s-a propus publicarea unui dicţionar etimologic. În prezent publicaţie religioasă, gazeta a jucat un rol important în promovarea culturii române în Transilvania, în special în timpul conducerii omului politic şi ziaristului transilvănean Nicolae Cristea (1834–1902).

[9] „Glasul Bucovinei”, cu subtitlul „Organ de propagandă pentru unirea politică a Românilor de pretutindeni”, revistă al cărei prim număr a apărut la 22 octombrie 1918, la Cernăuţi, era condusă de Sextil Puşcariu. Se înscrie până astăzi ca o publicaţie de referinţă în peisajul cultural bucovinean. Definitoriu pentru publicaţia din vremea respectivă este editorialul „Ce vrem”, publicat în primul număr al cotidianului. Articolul era semnat de 14 intelectuali, printre care Sextil Puşcariu, Dionisie Bejan, constituind un veritabil document programator pentru românii din Bucovina. Pentru o prezentare detaliată a activităţii de jurnalist a lui Sextil Puşcariu, v. Popa 2015.

[10] Apărea la Chişinău, fiind editat de Onisifor Ghibu. În perioada 24 ianuarie – 20 noiembrie 1918, a apărut cu titlul „România nouă”.

BDD-A30196 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:25 UTC)

Anul 1918 găsea România în mijlocul unui armistiţiu, cu o mare parte a teritoriului aflată sub ocupaţie germană, inclusiv Bucureştiul, cu Casa Regală şi guvernul refugiate la Iaşi, cu Transilvania încă parte a Imperiului Austro-Ungar, cu o Basarabie care-şi căpătase independenţa faţă de Rusia, dar care era hărţuită de mişcări bolşevice. Armata încerca să se refacă, trecând printr-un proces de reorganizare, populaţia era încercată de lipsuri, în timp ce ocupantul german rechiziţionând tot ce putea fi util pe front. Cu toate că se întrezărea victoria Antantei, pentru România situaţia putea evolua în orice direcţie.

3.2. Înfăptuirea României Mari. Chemarea la Alba Iulia

Proclamarea unirii provinciilor române cu patria-mamă s-a produs la date diferite, în următoarea ordine: Basarabia, la 27 martie 1918, Bucovina, la 28 noiembrie 1918, iar Transilvania, la 1 decembrie 1918.

În octombrie 1918, în casele parohiale ale Bisericii Sf. Nicolae din Schei s-a constituit Sfatul Naţional Român din Ţara Bârsei, compus din 35 de membri. În 9 noiembrie 1918, s-a editat la Braşov primul număr al ziarului „Glasul Ardealului", organul de presă al Sfatului Naţional Român din Ţara Bârsei, care a publicat, la 23 noiembrie 1918, chemarea la Alba Iulia a Marelui Sfat al Naţiunii Române. Alte două ziare, „Românul" (din Arad) şi „Unirea" (din Alba Iulia), au publicat chemarea Consiliului Naţional Român Central, organul politic al românilor din Transilvania, înfiinţat la Arad, în urma căreia s-au adunat la Alba Iulia, pe Câmpul lui Horia, 100 000 de săteni şi 10 000 de intelectuali. Presa vremii a relatat pe larg despre Marea Adunare de la Alba Iulia, din Transilvania, documentul de unire fiind semnat de 1228 de delegaţi.

3.3. Stilurile vorbirii în presa din 1918

Vom urmări în cele ce urmează aspecte ce ţin de modalităţile de redare a discursului raportat (stilurile vorbirii) în presa anului 1918, cu o privire succintă asupra elementelor introductive ale discursului raportat şi a poziţionării verbelor *dicendi* faţă de secvenţa raportată. Am folosit ca surse publicaţii la care am avut acces în măsură mai mare: „Românul", „Telegraful român", „Gazeta Bucureştilor", „Gazeta Transilvaniei", „Unirea".

Cu referire la discursul jurnalistic actual, Maria Cvasnîi Cătănescu [2006: 78] arată că predomină tipurile primare de discurs raportat: *discurs direct* (DD) şi *discurs indirect* (DI), secondate de tranşe ocazionale în *discurs direct legat* (DDl[11]) şi *discurs indirect liber* (DIL). Ponderea inegală a modalităţilor de reproducere a vorbirii vizează eliminarea ambiguităţii şi a confuziei dintre diversele planuri narative, vorbirea şi vocile participante la configurarea discursului fiind marcate clar, uneori excesiv. Un tip de discurs particular îl reprezintă discursul direct liber (DDL), descris pe larg şi definit de Cezar Bălăşoiu [2017: 243 ş.u.] ca fiind o formă de DD caracterizată prin nondependenţa de un verb introductiv şi prin renunţarea la semnele citării, tip de discurs asupra căruia ne vom opri şi noi atenţia în articolul de faţă.

În ceea ce priveşte discursul raportat dependent de un verb *dicendi*, se impun clarificări terminologice legate de secvenţa citantă (*discurs citant* sau discurs-cadru) şi secvenţa citată (*discurs citat*). Discursul citant este format din verbul declarativ care introduce vorbirea „străină" şi nominalul care indică locutorul citat. Discursul citat este secvenţa care aparţine locutorului iniţial.

Discursul jurnalistic este un cadru favorizant pentru fenomenul polifoniei, care aduce în discuţie mai multe voci naratoriale, rolul jurnalistului fiind, de multe ori, acela de a „gestiona", chiar de a „manevra", un discurs originar pe care îl poate prezenta cu mijloace

[11] Stil specific limbii vorbite, neliterare (e.g. *Mi-a spus că „vreau să vin".*), incompatibil cu textul jurnalistic.

BDD-A30196 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:25 UTC)

care servesc scopului său ori demonta şi reconstrui într-o nouă realitate de comunicare, cu rol de persuasiune [Cvasnîi Cătănescu, 2006: 78]. O parte a presei din 1918 era una obiectivă, cu rol pur informativ, nelăsând să transpară atitudinea ziaristului ori a publicaţiei. La polul opus se situa o presă subiectivă, care făcea uz de procedee de expunere literare şi de figuri de stil, în măsură să servească scopului politic şi social de a convinge publicul de mesajul transmis şi de a încuraja la acţiune.

3.3.1. Discursul narativizat (DN)

Utilizat frecvent în presa informativă din 1918, DN reda comprimat diverse activităţi de comunicare, prin verbe unităţi lexicale sau prin formulări perifrastice (*a da lămuriri*; *a rosti un mesaj*; *a trimite laude*). Uneori, procesul de comunicare era redat aproape telegrafic (e.g. *a răspuns d-l general Istrati şi apoi ministrul de războiu*); alteori, verbul/locuţiunea *dicendi* era dublat(ă) de compliniri de tip adverbial, menite să completeze „scena comunicaţională" prezentată (*s'a întreţinut foarte afabil cu*...), sau de gerunzii care, de regulă, particularizau acţiunea exprimată de verbul *dicendi* la mod predicativ, alteori desemnau acţiuni succesive (e.g. *a răspuns emoţionat mulţumindu-i*; *mulţămeşte* [...] *făgăduind*). Exemplele de mai jos sunt edificatoare:

> Dr. C. Brediceanu *l-a salutat* în limba franceză, *exprimând* durerile şi suferinţele poporului român din Banat, din trecut şi de acum. [„Românul", nr. 41, 29 dec. 1918, p. 2]

> La salutul oficios al dlui Erdélyi dl general *a răspuns emoţionat mulţumindu-i* şi *asigurându-l* de cea mai mare bunăvoire, după aceea *a cerut informaţiile şi părerile* dlui ministru referitor la situaţia politică de azi [...] Dl ministru *a conversat* aproape ¾ ore între patru ochi cu dl general, care a venit apoi în cabinetul vecin şi *a salutat foarte călduros* şi a strâns mâna membrilor din suita dlui Erdélyi. [„Românul", nr. 43, 2 ian. 1919, p. 2]

> *Încheind, cere sprijinul* sincer şi puternic al tuturor factorilor cu răspundere [...] [„Telegraful român", nr. 5, 29 ian. 1918, p. 18]

> Generalul Berthelot *s'a întreţinut foarte afabil* cu toţi membrii delegaţiunilor, *a rostit cuvinte de încurajare* şi *a asigurat* că aspiraţiile noastre sunt aproape de înfăptuire [...] [„Românul", nr. 43, 2 ian. 1919, p. 1]

> Generalul Berthelot *a răspuns tuturor în două trei cuvinte, mulţumindu-le* pentru atenţie. [„Românul", nr. 43, 2 ian. 1919, p. 1]

> D-l Al. Marghiloman *a cuvântat* pentru Regele Ferdinand, care vede cu mulţumire readucerea Basarabiei, după mai bine de 100 de ani, la sânul patriei-mume.
> *A vorbit* apoi de brava armată română.
> *A răspuns* d-l general Istrati şi apoi ministrul de războiu, d-l general Hărjeu, care *a glorificat* armata română. [„Gazeta Bucureştilor", anul II, nr. 479, 14 apr. 1918, p. 1]

3.3.2. Discursul indirect (DI)

În abordarea clasică, DI este definit ca o modalitate de raportare discursivă care este dependentă sintactic de un verb de declaraţie şi care „înlătură [...] posibilitatea de a reda reacţia personajului şi elementele afective ale vorbirii" [Mancaş, 1972: 13]. Având în vedere că, sintactic, stilul indirect presupune introducerea comunicării reproduse printr-un conector subordonator sau printr-un element cu funcţie de conector (pronume, adverb),

BDD-A30196 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:25 UTC)

M. Mancaş [1972: 8, 11] propune termenul „stil indirect conjuncţional" (prin opoziţie cu stilul indirect liber, „liber" de conjuncţie).

În scopul obiectivării discursului jurnalistic al anului 1918, se opta pentru discursul indirect, dependent de verbe sau locuţiuni verbale *dicendi* neutre semantic (e.g. *a anunța*, *a comunica*):

> Ziarele maghiare *aduc ştirea* că ministrul Apponyi *a comunicat* Consistorului gr. cat. român din Oradea-mare, că în viitor va da ajutor gimnaziului românesc din Beiuş [...]. [„Gazeta Transilvaniei", nr. 4, 24 ian. 1918, p. 4]

> D. Al. Marghiloman *declară* că în numele poporului *proclamă* „Unirea Basarabiei cu România", unire făcută de „Sfatul Ţării" [...]. [„Gazeta Bucureştilor", anul II, nr. 479, 14 apr. 1918, p. 1]

O alternativă cu un grad sporit de obiectivitate este ilustrată de situaţii frecvente în care se preferă redarea telegrafică a unui conţinut, sursa fiind, de cele mai multe ori, impersonală, nedefinită:

> *Primim ştirea* că mareşalul Joffre [...] va sosi în Salonic [...] [„Românul", nr. 40, 28 dec. 1918, p. 4]

> *Se svoneşte* că se vor schimba numai unele persoane. [„Telegraful român" nr. 3, din 24 ian. 1918, p. 10]

> *Să* li *se explice* că în primul rând numai aceia se primesc cari simţesc aplicare pentru cariera militară. [„Românul", nr. 40, 28 dec. 1918, p. 2]

dar şi vag definită:

> Ziarul german [...] *anunță* din isvor sigur că între vasele care trebuiesc extrădate Englezilor [...] [„Românul", nr. 40, 28 dec. 1918, p. 4]

> Ştire oficială din Viena *spune* că guvernul României [...] [„Telegraful român", nr. 15, 23 feb. 1918, p. 58]

Un tip de discurs specific textului informativ este aşa-numitul **discurs „peticit"** [Cvasnîi Cătănescu, 2006: 98], care presupune mixajul, în cadrul aceluiaşi enunţ, a unor elemente care aparţin, la origine, pe de o parte, jurnalistului, pe de altă parte, vocii citate, fiind o marcă a polifoniei jurnalistice. Exemplul de mai jos reprezintă o secvenţă-construct:

> *Ni se scrie* din Lugoj: În 26 Dec. la amiazi o telegramă scurtă primită dela Consiliul dirigent din Sibiiu *a anunțat* C. N. R. din Lugoj, că d. a. soseşte dinspre Orşova, cu tren special, generalul Berthelot, care „doreşte în gara Lugojului a poposi 1 ceas şi a primi toate autorităţile din Lugoj." [„Românul", nr. 41, 29 dec. 1918, p. 2]

Secvenţa de DI (*o telegramă... a anunțat... că...*) include una de DD, încadrată între ghilimele, redând parţial un fragment din comunicarea originară (textul telegramei). Astfel, este demontat un mesaj enunţat anterior, pentru ca, mai apoi, să fie selectate şi inserate unele fragmente disparate într-o nouă unitate de comunicare. În această ordine de idei, în GALR [II: 827] se vorbeşte despre întrepătrunderi ale diverselor tipuri de discurs, din care

BDD-A30196 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:25 UTC)

rezultă construcţii complexe, formate din secvenţe specifice diverselor forme de discurs. În exemplele de mai jos, sunt marcate cu caractere înclinate, în cadrul pasajului în stil indirect, secvenţe atribuite emiţătorului-sursă. Se poate vorbi aici despre aşa-numitul „discurs raportat incorporat”[12]:

> Regele trimite laude la adresa soldaţilor săi şi a marinei, şi accentuează, că *prima ţântă* va fi de aici încolo continuarea cu succes a războiului. [„Telegraful român”, nr. 11, 12 feb. 1918, p. 42]

> […] zicând că se vor termina, după toată probabilitatea, cu resultat *favorabil*. [„Telegraful român”, nr. 5, 29 ian. 1918, p. 18]

Următorul context atrage atenţia prin amalgamul de procedee de raportare: DI, în care este o tranşă de text grafiată înclinat, aparţinând, probabil, vorbitorului iniţial, urmat de DD, cu o inserţie de discurs citant:

> Contele Tisza în discursul său, a accentuat cu raport la armata ungară independentă, că *stabilirea limbii armatei este dreptul exclusiv al regelui*. „Acest drept constituţional al Majestăţii Sale – a zis vorbitorul – s’a manifestat deja în înţelesul dorinţelor naţiunii maghiare”. [„Telegraful român”, nr. 8, 5 feb. 1918, p. 30]

Uneori, absenţa unor mărci grafice clare face dificilă demarcarea tipului de discurs raportat:

> A arătat în expunere frumoasă, că[13]: nu a fost moment mai însemnat în viaţa unei parohii la care protopopul Bercan să nu fi luat parte [...]. Vorbirea a făcut o profundă întipărire asupra tuturora. [„Telegraful român”, nr. 1, 17 ian. 1918, p. 3]

Redarea unui conţinut semantic în DI putea viza atât comunicarea orală, cât şi pe cea scrisă, telegrafică ori telefonică:

> Părintele Stanciu *a arătat* în documentatul său articol [...] că [...] [„Telegraful român”, nr. 2, 22 ian. 1918, p. 5]

> Generalul Berthelot, [...], *a adus telefonice la cunoştinţa* comisiunei [sic] maghiare de armistiţiu că [...] [„Românul”, nr. 40, 28 dec. 191, p. 4]

> În 26 Dec. la amiazi o telegramă scurtă primită dela Consiliul dirigent din Sibiiu *a anunţat* C. N. R. din Lugoj. [„Românul”, nr. 41, 29 dec. 1918, p. 2]

Şi în cazul discursului indirect se întâlnesc situaţii de coocurenţă a unui verb *dicendi* la mod personal cu altul la gerunziu, exprimând:

– fie acţiuni succesive:

> Părintele arhimandrit *mulţumeşte făgăduind* că va munci [...] [„Telegraful român”, nr. 1, 17 ian. 1918, p. 2]

[12] Günthner [2002: 351]: *incorporated reported speech*.

[13] Conectorul *că* urmat de semnul „două puncte” poate indica faptul că secvenţa următoare este fie în stil direct, fie în stil indirect.

BDD-A30196 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:25 UTC)

– fie acţiuni care se „definesc”, se completează reciproc:

Terminând, *promite* că fondul înfiinţat îl va spori […]. [„Telegraful român”, nr. 14, 21 feb. 1918, p. 55]

Excelenţa Sa *răspunde* vădit pătruns *zicând* că doririle de bine în vremuri grele, în vremuri de primejdie ne mângăe [sic] şi ne întăresc inima. [„Telegraful român”, nr. 1, 17 ian. 1918, p. 2]

Uneori, pentru evitarea monotoniei stilistice, erau selectate verbe contextual sinonimice:

[...] Kühlmann *susţine* că provinciile şi popoarele deslipite [sic] [...] de Rusia sunt acum îndreptăţite să ajungă la învoeală [sic] şi să-şi rectifice hotarele. Delegatul rus, Troţki, *este* dimpotrivă *de părerea* că [...] [„Telegraful român”, nr. 1, 17 ian. 1918, p. 3]

Regele George al Angliei *a rostit un mesaj* în parlament şi *a declarat* că prin colaborarea Statelor Unite s'a întărit puterea armelor înţelegerii. *Vorbeşte* după aceasta despre căderea Rusiei [...]. Regele trimite laude la adresa soldaţilor săi şi a marinei, şi *accentuează* că [...] [„Telegraful român”, nr. 11, 12 feb. 1918, p. 42]

Rareori, DI era introdus de substantive *dicendi*:

Actualul guvern venise la vremea sa cu *promisiunea* în proţap, *că* va înfăptui votul universal şi secret. [„Telegraful român”, nr. 1, 17 ian. 1918, p. 2]

Răspunsul domnului secretar de stat, *că* biserica noastră n'a dovedit că ar avea trebuinţă de mijloace pentru susţinerea ei şi a instituţiilor sale [...]. [„Telegraful român”, nr. 11, 12 feb. 1918, p. 41]

Ședința s'a încheiat cu *dorința* contelui Czernin ca şi guvernul polon să trimită delegați [...].[14] [„Telegraful român”, nr. 8, 5 feb. 1918, p. 31]

3.3.3. Discursul indirect liber (DIL)

Discursul indirect liber este definit ca modalitate de raportare care transpune formele pronominale şi verbale din DD, renunţă la verbul *dicendi* şi la conector şi preia din DD elementele ce indică subiectivitatea raportatului [Bălăşoiu, 2017: 89; Chiricu, 2013: 131; GALR, 2005, II: 826-827; Mancaş, 1972: 10-11]. Sintactic, este o formă intermediară între DD şi DI, luând uneori forma unui dialog fictiv [Mancaş, 1972: 149 ş.u.], alteori având funcţie „reflexivă”, de interiorizare a naraţiei[15].

DIL nu reprezintă o prezenţă notabilă în textul jurnalistic al anului 1918, fiind un stil specific prozei literare, „care urmăreşte redarea cât mai fidelă a viziunii subiective a personajelor asupra lumii” [Chiricu, 2013: 130] sau redarea gândurilor unui personaj [Mancaş, 1972: 11].

[14] Substantivul „dorinţa”, *nedicendi* la bază, preia contextual sensul de comunicare orală, introducând DI.

[15] „Dar Miai nu veni. Nu veni nici a doua noapte... O gheară rece începu să-i strângă inima... *Nu cumva şi-o fi bătut joc de ea?* Nu-i venea să creadă.” [Camil Petrescu, *Un om*, I: 19, apud Mancaş 1972: 129]

BDD-A30196 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:25 UTC)

3.3.4. Discursul direct (DD)

3.3.4.0. *Discurs polifonic*. Aşa cum arăta Maria Cvasnîi Cătănescu [2006: 105], în textele informative, secvenţele în discurs direct creează „efectul de real" şi de obiectivitate a jurnalistului; aceste situaţii erau ilustrate în special de secvenţele în DD precedate de verbe declarative neutre stilistic, cu caracter formal (e.g. *a declara*).

Interesantă şi pertinentă ni se pare teoria conform căreia DD nu redă mimetic un discurs „original", ci reprezintă o „stilizare" a acestuia, din perspectiva raportorului [Günthner, 2002: 351]. Teoria amprentei raportorului asupra mesajului redat în DD este legată de teoria *polifoniei* discursului raportat[16], a lui Bakhtin, care presupune un amestec de voci naratoriale, *layering of voices* [Günthner, 2002: 349]. S. Günthner prezintă într-un mod clar ideea de polifonie a lui Bakhtin:

> The speaker's expressivity penetrates through the boundaries of the speaking subjects and spreads to the other's speech, by transmitting it in a particular way [Bakhtin, 1986: 92].

> Thus, intertextual relationships between the prior dialogue in the story world and the present performance in the reporting world play a crucial role in permitting speakers to create multiple modes of inserting their own evaluations into the discourse, and to build up different perspectives on what is taking place. [Günthner, 2002: 348]

În presa scrisă, DD era frecvent un mod de „intervenţie" a jurnalistului în textul citat, o redare mai mult sau mai puţin subiectivă a discursului unui prim locutor. Astfel transpărea atitudinea de adeziune sau, dimpotrivă, de ostilitate a jurnalistului. „Modul în care naratorul alege să utilizeze sau nu mijloacele recognoscibile ale DD apare ca subordonat efectului pe care doreşte să îl obţină" [Bălăşoiu, 2017: 221]. În textul publicistic din 1918, verbe *dicendi* neutre semantic erau însoţite de compliniri lexicale care făceau concurenţă tropilor literari, devenind astfel marcatori subiectivi:

> Ea *va răspunde sus şi tare*: Slavă Ţie Dumnezeule Atotputernic [...]. [„Unirea", anul XXVIII, 1 dec. 1918, p. 1]

> Berthelot *a grăit* ţăranilor şi tărancelor *următoarele cuvinte izvorîte din inimă*: **Vă cunosc şi vă iubesc.** [...]. [„Românul", nr. 43, 2 ian. 1919, p. 2]

> P. S. Sale generalul francez *a răspuns milităreşte, scurt, concentrat în cuvinte pline de conţinut*:
> – Mulţumesc pentru cuvintele generoase şi sunt foarte fericit că mă regăsesc între concetăţenii mei. [„Românul", nr. 43, 2 ian. 1919, p. 1]

> [...] au defilat *strigând din inimă*: trăiască generalul Berthelot. [„Românul", nr. 43, 2 ian. 1919, p. 1]

> [...] *au declarat din cuvânt în cuvânt*: „Puşcau după bieţii Români, ca după iepuri"!... [„Românul", nr. 42, 31 dec. 1918, p. 2]

[16] Apariţia teoriilor polifonice este legată de nume ca Oswald Ducrot (care făcea distincţia dintre *subiectul vorbitor* şi *locutor* [cf. Bres & Verine, 2002: 161 ş.u.]; *énunciateur – locuteur*) şi grupul de cercetători reuniţi sub numele ScaPoLin.

BDD-A30196 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:25 UTC)

Uneori, folosirea unui verb cu sens *dicendi* contextual sau lipsit de capacitatea de a raporta un enunţ justifica „protezarea" lexicală cu elemente substantivale din sfera comunicării, care permiteau citarea:

> Avântata sa vorbire învăţatul nostru protopop *o încheie prin cuprinzătoarele cuvinte*:
> Un sfert de veac de muncă şi de luptă [...]. [„Telegraful român", nr. 14, 21 feb. 1918, p. 55]

> Dl Erdélyi *a salutat* pe dl general *cu următoarele cuvinte*:
> „Dle comandant!" […]. [„Românul", nr. 43, 2 ian. 1919, p. 2]

> […] concluzul, *exprimat poate prea lapidar prin cuvintele*: «stola nu se poate urca» [...]. [„Telegraful român", nr. 2, 22 ian. 1918, p. 5]

Interesante sunt situaţiile de *supraraportare*, în care verbele/expresiile de comunicare erau completate semantic de adăugiri (de regulă, gerunzii cu sens *dicendi*), într-o oarecare măsură redundante, care descriau aceeaşi activitate de comunicare (două acţiuni concomitente în procesul de enunţare: de exemplu, „a răspunde" şi „a încheia"):

> Generalul *a răspuns ca un frate, încheind cu cuvintele*: Trăiască România-mare împreună cu Banatul. [„Românul", nr. 41, 29 dec. 1918, p. 2]

> [...] şi Berthelot [...] *ţinu un discurs* de despărţire de armata română, în care *a spus* ficiorilor săi români: **nu vă zic adio, ci la revedere!** [...]. [„Românul", nr. 41, 29 dec. 1918, p. 1]

> […] *a luat cuvântul* contele A. Apponyi, care [...] *a declarat următoarele*: […]. [„Telegraful român", nr. 9, 7 feb. 1918, p. 33]

> Din declaraţiile sale *reţinem câteva părţi remarcabile*:
> Orice program care se întinde asupra tuturor ramurilor vieţii de stat, – *zice* oratorul, – sufere de greşala [sic] [...].[17] [„Telegraful român", nr. 9, 7 feb. 1918, p. 33]

Discursul direct viza nu numai comunicarea orală, ci şi pe cea scrisă (telegramă, ziar etc.):

> Moartea sa *ni se vesteşte prin următoarea telegramă*:
> „Cu multă durere [...]." [„Telegraful român" nr. 3, 24 ian. 1918, p. 10]

> *Glasul Ardealului*, noul ziar din Braşov *face următoarele reflexii* [sic]:
> Clujule blestemat! La catedrele şcoalelor tale am văzut pedagogi cu sufletul aprins de ură faţă de elevul român, sărac, timid şi diligent. [...] [„Românul", nr. 40, 28 dec. 1918, p. 4]

Interesantă este utilizarea unor verbe „ale receptorului" (desemnând procesul comunicării orale din perspectiva auditivă a unui receptor generic; e.g. *a auzi*), care, folosite singure, presupun existenţa implicită a unui verb *dicendi*:

> Acum, la tot pasul, *auzi*: „De-ar da Dumnezeu odată pacea!" [„Telegraful român" nr. 15, 23 feb. 1918, p. 58]

[17] În acest exemplu, există atât raportare-cadru (făcută din perspectiva receptorului: *reţinem*), cât şi o secvenţă incidentă de discurs citant în DD (cu rolul de a marca redundant-retoric apartenenţa secvenţei redate).

BDD-A30196 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:25 UTC)

Mulţi Români *au auzit glasuri* ungureşti: **„Ezt akartuk!”** [...]. [„Românul”, nr. 42, 31 dec. 1918, p. 2]

3.3.4.1. În privinţa marcării citatelor în DD, nu existau reguli clare, astfel că se foloseau:

i) ghilimele:

[...] ei au declarat din cuvânt în cuvânt: „Puşcau după bieţii Români, ca după iepuri”! […]. [„Românul”, nr. 42, 31 dec. 1918, p. 2]

ii) caractere îngroşate:

[...] a spus ficiorilor săi români: **nu vă zic adio, ci la revedere!** [„Românul”, nr. 41, 29 dec. 1918, p. 1]

iii) linie de dialog:

Generalul Berthelot a răspuns dlui dr. Marsieu între aplauzele furtunoase ale publicului românesc de pe peron:

– Dle vicepreşedinte, cuvintele despre bătăliile glorioase dela Mărăşeşti îmi merg direct la inimă, pentru că sunt imaginea chiar a simţirii româneşti [...]. [„Românul”, nr. 43, 2 ian. 1919, p. 1]

iv) poziţionarea după semnul „două puncte”, fără marcarea grafică suplimentară a discursului raportat:

[...] contele Czernin a ieşit în fruntea tuturor pacifiştilor, a întrat în şirul celor mai mari bărbaţi de stat şi a apropiat cu un pas uriaş pacea, grăind:

Nu ne trebuie anexiuni [...]. [„Telegraful român”, nr. 5, 29 ian. 1918, p. 18]

Generalul a răspuns ca un frate, încheind cu cuvintele: Trăiască România-mare împreună cu Banatul. [„Românul”, nr. 41, 29 dec. 1918, p. 2]

Uneori, se practica supramarcarea grafică, prin:

a) litere îngroşate şi ghilimele:

[...] au auzit pe un domn străin (ungur) care explica – în limba maghiară – unei grupe cele întâmplate: **„Nu Românii au atacat steagul maghiar, ci ei de ei ca să provoace scandalul”.** [„Românul”, nr. 42, 31 dec. 1918, p. 1]

b) litere înclinate şi ghilimele:

[...] cuvintele de bunătate ale Mântuitorului, care zice: *„Veniţi la mine toţi cei osteniţi şi năcăjiţi, şi eu vă voi uşura pe voi...”.* [„Telegraful român”, nr. 15, 23 feb. 1918, p. 58]

Un tipar specific stilului publicistic al vremii este ilustrat de numeroase exemple în care citatul este poziţionat, fără ghilimele, după semnul „două puncte”, făcând dificilă delimitarea între DD şi DI:

BDD-A30196 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:25 UTC)

Pentru orientare *se comunică*: Dl general Berthelot în rang este egal cu dl general Franchet d'Espéray. [„Românul", nr. 43, 2 ian. 1919, p. 2]

Daily Chronicle anunță din Iași: Sfatul muncitorilor și soldaților români au luat în mâinile sale conducerea diferitelor ministerii. [„Gazeta Transilvaniei", nr. 4, 24 ian. 1918, p. 4]

Ni se scrie din Lugoj: În 26 Dec. la amiazi o telegramă scurtă primită dela Consiliul dirigent din Sibiiu [...]. [„Românul", nr. 41, 29 dec. 1918, p. 2]

Alteori, secvența plasată după semnul „două puncte" prezintă similitudini cu stilul direct, fiind, în fapt, o transpunere cvasifidelă a unor știri/comunicate străine:

În toamna aceasta *a apărut în foile germane următoarea știre*: În oraşul Wismar din Meclenburg, la dărâmarea unui părete al mănăstirii Sfântului Spirit s'a aflat o foaie de pergament îngălbinită [...]. [„Gazeta Transilvaniei", nr. 4, 24 ian. 1918, p. 4]

Nu lipsesc contexte în care substantive *dicendi* introduc enclave de DD, cu ajutorul prepoziției *de*:

După viile *aclamări* de „să trăiască!" ale celor prezenți... [„Telegraful român", nr. 1, 17 ian. 1918, p. 2]

[...] a stârnit din mii de oameni *strigăte* de *Să trăiască!* [„Românul", nr. 41, 29 dec. 1918, p. 2]

3.3.4.2. În ceea ce privește poziția verbelor *dicendi* față de DD, cel mai frecvent, verbul *dicendi* preceda textul reprodus:

D. C. Stere *declară*:
„Abia războiul de azi a creat o situație limpede. România nu poate rămâne izolată." [...] [„Gazeta Transilvaniei", nr. 4, 24 ian. 1918, p. 3]

Alteori, apărând în poziție incidentă, încadrat, de regulă, de linii de pauză, verbul era un fel de „amprentă" a gazetarului asupra textului citat, efectul fiind diminuarea obiectivității discursului jurnalistic:

Când suspinăm – *zice* – ni s'arată năluca urâtă în pălărie cu peana de cocoș [...]. [„Românul", nr. 40, 28 dec. 1918, p. 2]

Nu este departe timpul, – *a zis* generalul Berthelot – când pacea ce se va semna să vă satisfacă aspirațiunile legitime [...] [„Românul", nr. 43, 2 ian. 1919, p. 1]

Aceasta este cauza, – *sfârșește* diplomatul, – că în 1918 nu aștept pacea, ci numai preparativele păcii. [„Telegraful român", nr. 10, 9 feb. 1918, p. 37]

Sporadic, verbul era poziționat final:

Foarte fericit de atitudinea ireproşabilă a trupei, vă salut şi vă asigur de acelaş [sic] sentiment ce mi-l dovediți, *fu răspunsul* generalului. [„Românul", nr. 43, 2 ian. 1919, p. 1]

BDD-A30196 © 2019 Editura Universității din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:25 UTC)

Cezar Bălăşoiu [2017: 246] arată că poziționarea în inciză, precum şi cea finală a verbului declarativ reprezintă un semn de libertate mai mare a DD.

3.3.5. Discursul direct liber (DDL)

Discursul direct liber este o formă de DD neintrodusă printr-un verb *dicendi* şi nemarcată prin ghilimele [Bălăşoiu, 2017: 245]. Mihaela Mancaş [1972: 156] îl numeşte *stil direct neintrodus*.

Este slab reprezentat în textul propriu-zis de presă al anului 1918. Acolo unde apare, aduce asemănări cu stilul literar:

> Întîmpinarea dlui general Berthelot la Pecica. Cu steagul în mijloc [...] garda se înşirui dealungul [sic] peronului. [...] „Trăiască Franţa! Trăiască Exc. Sa d. general Berthelot! Trăiască amicul Românilor şi înfăptuitorul României-mari! [„Românul", nr. 43, 2 ian. 1919, p. 2]

Textele de proză literară publicate în unele ziare (de pildă, în „Foişoara Telegrafului român"), furnizează exemple mai numeroase de DDL:

> Va să zică erau unsprezece; şi acum mai trebuie unul la anul, ca să facă patru-spre-zece cu soţ... „Să trăeşti Sultana taichii şi să-i împlineşti! Din toate gospodinele satului tu-mi eşti mai dragă"! [„Telegraful român", nr. 5, 29 ian. 1918, p. 18]

> Grăind o sudalmă îngrozitoare, trase colonelului sabia, dar căpitanul îl opri. „Moartea omului acestuia nu ne poate fi de folos, el trebue să trăiască". [„Telegraful român", nr. 2, 22 ian. 1918, p. 6, suplimentul literar *Foişoara*]

DDL este ilustrat şi de situaţii cu verbul *dicendi* subînțeles din secvențe referitoare la gestica personajului vorbitor, pasajul în DD urmând semnului „două puncte":

> Tremurând de groaza primejdiei, în care îşi vedea copilul, el tinse mânile spre colonel:
>
> – Iertaţi-mi copilul, luaţi-mă, aruncaţi-mă în temniţă [...]. [„Telegraful român", nr. 2, 22 ian. 1918, p. 6, suplimentul literar *Foişoara*]

4. Concluzii

Am avut în vedere analiza modalităţilor de realizare a discursului raportat în presa anului 1918, înțelegând prin discurs raportat redarea în publicistica vremii atât a comunicării orale (predominantă), cât şi a celei scrise, telegrafice şi, mai rar, telefonice. Am avut în vedere elemente diverse de introducere a DR: verbe şi locuțiuni verbale *dicendi*, precum substantive sau locuţiuni substantivale din sfera comunicării.

Anul istoric 1918 a fost reflectat într-o presă cu opţiuni social-politice liber asumate, având un vădit rol social şi cultural. Presa se remarca, pe de o parte, prin obiectivitate în informarea publicului, pe de altă parte, prin subiectivitate pusă în slujba dorinţei de a mobiliza masele, de a trezi conştiinţa naţională, sentimentele patriotice ale românilor, care să conducă la realizarea României Mari. Rolul presei era, aşadar, atât unul informativ, cât şi *formativ* (social şi educativ-cultural).

Din analiza presei anului 1918 se desprind câteva trăsături care, pe de o parte, o particularizează local, temporal şi social (într-o Românie care visa la unitate, într-un

BDD-A30196 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:25 UTC)

moment postbelic, într-o societate în continuă frământare şi organizare), altele care o apropie de textul publicistic în general. O constantă a publicisticii din secolul trecut este cultivarea discursului polifonic, care presupune prezenţa simultană a mai multor voci naratoriale; polifonia era transpusă în special în tranşe de discurs „peticit", discurs raportat incorporat, discurs direct, purtător al „amprentei" raportorului-jurnalist[18], folosirea dialogului etc. Maria Cvasnîi Cătănescu [2006: 78] menţionează, în acest sens, caracterul de „construct" al textului jurnalistic, care presupune demontarea unui mesaj enunţat anterior, apoi selectarea şi inserarea unor fragmente disparate într-o nouă unitate de comunicare. Se poate considera că textul jurnalistic este produs de un Emiţător intermediar (între Emiţătorul locutor şi public), care redă şi, uneori, evaluează şi comentează informaţiile din discursul originar. Aşadar, Emiţătorul raportor nu numai citează un discurs aparţinând altui emiţător, ci şi „(re)pune în scenă", printr-o interpretare proprie a actului de comunicare performat iniţial, în scopul de a spori eficienţa persuasivă a textului. În acest sens, Cezar Bălăşoiu demonstrează că DD, spre exemplu, nu este întru totul fidel secvenţei redate, deoarece nu raportează enunţul, ci enunţarea, un proces complex din care rezultă enunţul şi din care raportorul selectează numai ceea ce consideră a fi relevant pentru propriul discurs [Bălăşoiu, 2017: 239-241]. Din acest punct de vedere, DD aparţine în primul rând raportorului, fiind în măsură să utilizeze mijloace eterogene (formule care creează efectul de reproducere exactă, mijloace care sugerează sau subliniază irealitatea discursului citat) de transpunere a viziunii raportorului, a poziţiei acestuia faţă de secvenţa citată.

În ceea ce priveşte ponderea stilurilor de raportare a discursului folosite, bine reprezentate sunt, în ordine: DN, DI, DD, urmate de alte tipuri de DR (DDL, DIL), cu apariţie sporadică. Cititorul actual al presei de acum un secol simte o oscilaţie în aplicarea normelor grafice specifice editării jurnalistice, uneori practicându-se supramarcarea grafică. Astfel, absenţa unor reguli stricte de citare face uneori dificilă demarcarea tipului de discurs raportat. În contrapondere, interesante sunt situaţiile de supraraportare, nu puţine, în care verbele/expresiile de comunicare erau completate semantic fie de gerunzii cu sens *dicendi*, fie de alte verbe *dicendi*, uneori în relaţie de sinonimie parţială, făcând referire la aceeaşi activitate de comunicare şi având scopul de a amplifica retorismul exprimării şi forţa de persuasiune. Folosirea gerunziilor *dicendi* care complinesc verbe predicative *dicendi*, indiferent de tipul de discurs raportat în care apar, este o particularitate sintactică învechită, cu efect retoric (e.g. „*a vorbit* [...] *zicând* că [...]" [„Telegraful român", nr. 9, 7 feb. 1918, p. 33]).

În ceea ce priveşte impresia de autenticitate a informaţiei şi de obiectivitate a jurnalistului, „efectul de real" în textele informative este creat în special de secvenţele de discurs direct, indirect, precum şi de cel indirect liber, aşa cum arată Maria Cvasnîi Cătănescu [2006: 105].

Se remarcă, de asemenea, în textele publicistice analizate îmbinarea stilului jurnalistic cu cel literar, cu scop emoţionant şi persuasiv, prin apel la diverse tehnici literare: folosirea dialogului, a numeroase epitete (*mulțumește călduros*; *a spus în cuvinte alese* [„Telegraful român", nr. 14, 21 feb. 1918, p. 55]), metonimii („Eu vreu, eu vreau, eu vreau! – *strigă* deodată *un glas* ca venit din mormânt." [„Telegraful român", nr. 3, 24 ian. 1918, p. 9]); sinecdoce (cu *gură mincinoasă* [„Telegraful român", nr. 3, din 24 ian. 1918, p. 10]); inversiuni („*Predică a rostit* şi preotul I. Blaga din Jibert [...]" [„Telegraful român", nr. 1, 17 ian. 1918, p. 3]; „următoarele *prea interesante declarații*" [„Telegraful român", nr. 10, 9 feb. 1918, p. 37]); personificări, metafore etc., apropiindu-se astfel de editorial. Cultivarea

[18] "[...] the speakers not only report past dialogues but generally re-stage them and indicate a certain point of view towards the reconstructed utterances" [Günthner, 2002: 348]. A se vedea şi Cvasnîi Cătănescu [2006: 78, 105].

BDD-A30196 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:25 UTC)

limbii, stabilirea şi unificarea ortografiei, publicarea de scrieri literare de mici dimensiuni reprezentau o altă preocupare de seamă a publicisticii din 1918 (de exemplu, suplimentul literar al gazetei „Telegraful român": „Foişoara").

În ceea ce priveşte rolul presei în viaţa unei societăţi, Daniela Rovenţa-Frumuşani [1999: 224] arăta că aceasta „fixează agenda opiniei publice (chiar dacă nu induce şi modalizarea CUM să gândim, indică precis decupajul evenimenţial, altfel spus LA CE să ne gândim), infiltrându-se în sistemul nostru cultural." Revenind la anul 1918, un rol important în configurarea principiilor jurnalistice în raport cu publicul vizat l-a avut Sextil Puşcariu, iniţiatorul ziarului „Glasul Bucovinei", promovând o presă morală şi patriotică în acelaşi timp, în măsură să contribuie „la închegarea unui suflet românesc unitar între hotarele ţării mărite" [Puşcariu, 1918 a: 60]. În articolul „Presa", Sextil Puşcariu arată că cele „trei cerinţe de căpetenie ale unei prese bune" sunt „informaţia, orientarea şi educarea spiritului public" [Puşcariu, 1918 c: 101]; sau, altfel spus, eleganţă în exprimare, corectitudine dublată de obiectivitate, informare riguroasă şi forţă persuasivă: „urbanitate în ton, respect pentru părerea adversarului, control sever şi încurajare făţişă" [Puşcariu, 1918 b: 77]. Publicistica anului 1918 a jucat un rol esenţial în definirea identităţii sociale, istorice şi culturale a poporului român.

Liviu Brătescu, în cadrul conferinţei ţinute la Iași de care am amintit anterior, arăta că „cel mai bun barometru al unei societăţi este presa". În aceeaşi ordine de idei, cu un secol în urmă, Sextil Puşcariu sublinia că „gazeta e ca o oglindă, în care să se reflecteze viaţa de toate zilele. Măiestria e de a şti să ţii oglinda la distanţă potrivită" [Puşcariu, 1918 c: 101].

BIBLIOGRAFIE

Bakhtin, 1986: Michael M. Bakhtin, *Speech Genres and Other Late Essays*, Austin, University of Texas Press.

Bălăşoiu, 2004: Cezar Bălăşoiu, *Discursul raportat în textele dialectale româneşti*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Bălăşoiu, 2017: Cezar Bălăşoiu, *Probleme ale discursului raportat*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Brătescu, 2018: *Liviu Brătescu – conferinţă Iași*; articol-ştire despre conferinţă, disponibil la adresa: http://www.asiiromani.com/la-palatul-culturii-din-iasi-presa-romaneasca-la-1918-o-interesanta-conferinta-sustinuta-de-dr-liviu-bratescu/, accesat la 20 mai 2018.

Bres & Verine, 2002: Jacques Bres, Bertrand Verine, « Le bruissement des voix dans le discourse », în *Faits de langues*, nr. 19, pp. 159-169.

Chiricu, 2013: Iuliana Chiricu, *Trăsături şi funcţii ale discursului raportat în interacţiunea verbală*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Cvasnîi Cătănescu, 2006: Maria Cvasnîi Cătănescu, *Retorică publicistică. De la paratext la text*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Fischer & Vasiliu, 1953: Iancu Fischer, Emanuel Vasiliu, „Vorbirea directă şi indirectă", în „Limba română", II, nr. 4, pp. 35-40.

Günthner, 2002: Susanne Günthner, "Perspectivity in reported dialogues. The cntextualization of evaluative stances in reconstruncting speech", în *Perspective and Perspectivation in Discourse*, Carl F. Graumann, Werner Kallmeyer (eds.), Amsterdam/Philadelphia, John Bejamins Publishing Company.

Mancaş, 1972: Mihaela Mancaş, *Stilul indirect liber în româna literară*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică.

BDD-A30196 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:25 UTC)

Petcu, 2012: Marian Petcu (coord.), *Istoria jurnalismului din România în date: enciclopedie cronologică*, Bucureşti, Polirom.
Popa, 2015: Mircea Popa, „Sextil Puşcariu – istoric literar şi om de presă", în *Caietele Sextil Puşcariu*, nr. II, Cluj-Napoca, pp. 646-656.
Puşcariu, 1918 a: Sextil Puşcariu, „Întoarcerea pribegilor", în „Glasul Bucovinei", I, nr. 6.
Puşcariu, 1918 b: Sextil Puşcariu, „Presa", în „Glasul Bucovinei", I, nr. 54.
Puşcariu, 1918 c: Sextil Puşcariu, „Presa", I, în „Glasul Bucovinei", I, nr. 94.
Rovenţa-Frumuşan, 1999: Daniela Rovenţa-Frumuşani, *Semiotică, societate, cultură*, Iaşi, Institutul European.
Weinrich, 1989: H. Weinrich, *Grammaire textuelle du français*, Paris, Didier.

Sigle:

DSL, 2001: Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicţionar general de ştiinţe ale limbii*, Bucureşti, Editura Nemira.
ELL, 2005: *Encyclopedia of Language and Linguistics*, 2nd edition, Elsevier, s.v. *Reported Speech: Pragmatic Aspects*.
GALR, 2005: Valeria Guţu Romalo (coord.), *Gramatica limbii române*, vol. I: *Cuvântul*, vol. II: *Enunţul*, Bucureşti, Editura Academiei.

Reviste:

„Gazeta Transilvaniei", nr. 4, 24 ian. 1918, p. 3-4.
„Gazeta Bucureştilor", anul II, nr. 479, 14 apr. 1918, p. 1.
„Telegraful român", nr. 1, 17 ian. 1918, p. 2-3.
„Telegraful român", nr. 2, 22 ian. 1918, p. 5-6, suplimentul literar *Foişoara*.
„Telegraful român" nr. 3, 24 ian. 1918, p. 9-10.
„Telegraful român", nr. 5, 29 ian. 1918, p. 18.
„Telegraful român", nr. 8, 5 feb. 1918, p. 30-31.
„Telegraful român", nr. 9, 7 feb. 1918, p. 33.
„Telegraful român", nr. 10, 9 feb. 1918, p. 37.
„Telegraful român", nr. 11, 12 feb. 1918, p. 41-42.
„Telegraful român", nr. 14, 21 feb. 1918, p. 55.
„Telegraful român", nr. 15, 23 feb. 1918, p. 58.
„Românul", nr. 40, 28 dec. 1918, p. 2, 4.
„Românul", nr. 41, 29 dec. 1918, p. 1-2.
„Românul", nr. 42, 31 dec. 1918, p. 1-2.
„Românul", nr. 43, 2 ian. 1919, p. 1-2.
„Unirea", anul XXVIII, 1 dec. 1918, p. 1.

BDD-A30196 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:46:25 UTC)